

בס"ד. שיחת י"ט כסלו, ה'תשי"ג.

בלתי מוגה

א. ענינו של י"ט כסלו ידוע לכל — שביום זה יצא אדמו"ר הזקן לחירות לאחר שישב בבית-האסורים בשביל הפצת תורת החסידות. תורת החסידות היא התורה שקיבלה מרבו המגיד ממעזריטש, שקיבל ממורו הבעש"ט, ונתבארה על ידו (ע"י אדמו"ר הזקן) בתורת חסידות חב"ד. והיינו, שאדמו"ר הזקן המשיך והוריד את תורת הבעש"ט בשכל (חב"ד), באופן שתהי' מובנת בשכל אנושי של כאו"א מישראל. וכידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר: הבעש"ט הראה שכאו"א מישראל יכול לעבוד את ה', ואדמו"ר הזקן הראה את הדרך כיצד יכול כאו"א מישראל לעבוד את ה'.

וענין זה שאדמו"ר הזקן הראה את הדרך כיצד יכולים להיות עובדי הוי' — הו"ע תורת חסידות חב"ד.

ועל ענין זה — הפצת תורת החסידות — נאסר אדמו"ר הזקן, ובי"ט כסלו יצא לחירות. ונמצא, שי"ט כסלו הוא לא רק גאולתו ונצחוננו הפרטי של אדמו"ר הזקן, אלא גם גאולה ונצחון של תורת החסידות בכלל ותורת חסידות חב"ד בפרט.

ב. ויתירה מזה:²

ידוע שסיבת המאסר למטה היא הקטרוג שנתעורר למעלה: כאשר אדמו"ר הזקן התחיל לגלות פנימיות התורה — עניני קבלה, ולמעלה מקבלה, רזין ורזין דרזין שבתורה, ענינים שאמר עליהם שהם בבחי' האבן היקרה שבכתר המלך,³ וגילה והפיץ אותם באופן שלכאו"א מבנ"י יוכל להיות בהם אחיזה ותפיסא — אזי נתעורר עליו קטרוג למעלה, ומזה נשתלשל המאסר למטה.

וכידוע הסיפור⁴ שבמשך הזמן שאדמו"ר הזקן ישב במאסר, באו

(1) "התמים" ח"ב ע' נח. סה"מ תש"ח ע' ואילך).

292. וראה תו"מ ח"א ע' 190. וש"נ.

(2) בהבא לקמן — ראה גם שיחת י"ט

(4) בית רבי ח"א פט"ז (בהערה).

(3) "התמים" ח"ב ע' מט. אג"ק אדמו"ר

מוהרי"צ ח"ג ע' שכו ואילך. ועוד.

(תו"מ ח"ב ע' 113

הבעש"ט והמגיד (מעולם האמת) לבקרו, ושאל אותם אדמו"ר הזקן לסיבת המאסר, והשיבו לו, שנתעורר קטרוג על זה שמרבה להפיץ תורת החסידות. ושאל אותם אדמו"ר הזקן: האם — לאחר יציאתו מהמאסר — יפסיק להפיץ תורת החסידות? והשיבו לו, שלא זו בלבד שלא יפסיק, אלא אדרבה, שיוסיף להפיץ תורת החסידות ביתר שאת.

— כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר שנזדמן לו פעם לבקר בפטרבורג בתא-המאסר שבו ישב אדמו"ר הזקן⁵, ובשובו לביתו, שאל אצלו אביו, כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, האם תא-המאסר מכיל מקום עבור שני אנשים נוספים... — ומזה מובן שהביקור של המגיד והבעש"ט אצל אדמו"ר הזקן בשבתו במאסר, הי' באופן שבאו בהתלבשות בגוף.

והסברה בזה: ענין החסידות הוא⁶ לשנות טבע המדות דנפש הבהמית הקשורים עם הגוף — שלזה לא מספיק נגלה דתורה בלבד, אלא צריכים פנימיות התורה דוקא, ובשביל זה המשיך והוריד אדמו"ר הזקן את עניני החסידות שיהיו מובנים בשכל אנושי, שעייז תוכל להיות הפעולה בנפש הבהמית ובגוף באופן פנימי. ולכן, האישור וההסכמה על המשך העבודה דהפצת תורת החסידות הוצרך להיות ע"י נשמה שבאה בהתלבשות בגוף דוקא. —

ומזה מובן גם בנוגע לביטול המאסר למטה בי"ט כסלו — שהסיבה לכך היא לפי שבטל הקטרוג למעלה, והסכימו למעלה על לימוד והפצת תורת החסידות, הפצת רזי תורה באופן שכאו"א מישראל יוכל ללמד ולהבינם, ובמילא, נעשה חיוב על כאו"א מישראל ללמוד ולהבין תורת החסידות.

ג. והנה, לאחר שיעברו כו"כ שנים מ"גאולתנו ופדות נפשנו" בי"ט כסלו הראשון, יכולים לשאול: מהו החידוש בשנה זו?

והביאור בזה — ע"פ המבואר באגרת הקודש⁷ בנוגע לראש השנה, שבכל שנה יורד אור חדש עליון יותר שלא הי' מאיר עדיין מימי עולם, וכן הוא בנוגע לי"ט כסלו, "ראש השנה לחסידות"⁸, לתורת החסידות ודרכי החסידות ומנהגי החסידות, שבכל שנה נמשכת המשכה נוספת ומתבטל עוד העלם והסתור על תורת החסידות, ועייז ניתוסף יתר עוז

(5) ראה שיחת י"ט כסלו תרצ"ב (לקו"ד) (8) סי"ד.

ח"ד תשנ, סע"א).

(9) אג"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"א ע' רנט.

וש"נ. וראה לקו"ד ח"ד תשנט, ב ואילך.

(6) ראה לקו"ד ח"א נו, א ואילך.

"היום יום" בתחלתו.

(7) ע"פ נוסח הגש"פ.

בהיכולת וההתשוקה לקלוט שכל אלקי באמצעות שכל אנושי, ולשנות טבע המדות.

* * *

ד. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה פדה בשלום נפשי.

* * *

ה. דובר בשמחת תורה אודות "איגוד תלמידי הישיבות", שכל תלמיד ישתדל עד י"ט כסלו להעמיד עוד חבר בה"איגוד"¹⁰. ואכן, רבים מהתלמידים קיימו זאת.

ועד"ז יש לעורר על זה בקשר ליו"ד שבט — בעוד חדשים בערך — שכל תלמיד ישתדל עד יו"ד שבט להעמיד עוד חבר בה"איגוד", ואלה שעדיין לא עשו זאת, ישלימו עד יו"ד שבט גם את העבר. והענין בזה:

יו"ד שבט הוא יום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר ויום העלי' שלו [ולהעיר, שענין העלי' — בניגוד לענין ההילולא — יהי גם לאחריו, כן, כשם שהי' גם לפני כן, בהיותו נשמה בגוף], ובמילא גם יום העלי' של כל השייכים אליו.

וגודל העילוי מודגש גם במעלת היום עצמו — יום העשירי בשבט — שהרי "העשירי יהי קודש"¹¹, הן בענין המקום, ש"עשר קדושות הן"¹², והקדושה העשירית המקודשת מכולם היא קדש הקדשים, והן בענין הזמן, שיוהכ"פ הוא "בעשור לחודש"¹³, ובצירוף שניהם יחדיו ניתוסף גם הקדושה היותר נעלית בנפש (ועי"ז נעשית שלימות הקדושה בכל ג' הענינים דעולם (מקום) שנה (זמן) ונפש¹⁴) — כהן גדול, שביוהכ"פ הי' נכנס לקדש הקדשים בשליחותם של כל בניי שהיו אומרים לו "אתה שלוחנו"¹⁵.

ובעשירי בשבט הוא יום העלי' של הכהן גדול (ומשה) שבדורנו, אשר להיותו השליח של כלל ישראל, הרי יום העלי' שלו הוא גם יום העלי' של כל בניי.

(10) ראה שיחת ש"פ בראשית סיא"א (לעיל)
 (11) ראה שיחת ש"פ בראשית סיא"א (לעיל)
 (12) ראה שיחת ש"פ בראשית סיא"א (לעיל)
 (13) ראה שיחת ש"פ בראשית סיא"א (לעיל)
 (14) ראה שיחת ש"פ בראשית סיא"א (לעיל)
 (15) ראה שיחת ש"פ בראשית סיא"א (לעיל)

אמנם, כדי להשתתף עמו ("מיט-האָלטן מיט אים") בעלייתו — יש צורך בענין של הכנה.

וההכנה היא — ע"י ההליכה באורחותיו, ובפרטיות יותר צריך הדבר להתבטא בשייכות לתינוקות של בית רבן, ע"ד שמצינו בנוגע למתן-תורה שדוקא הילדים — "בנינו עורכים אותנו" — הם אלה שפעלו נתינת התורה לבני¹⁶.

ובהתאם לכך צריכים תלמידי הישיבות להשתדל שעד יו"ד שבט יעמיד כל אחד עוד חבר בה"איגוד", כך, שגם אלה שעד עתה לא היתה להם שייכות אל הרבי, הנה עתה, כאשר "אשתכח יתיר"¹⁷, יהיו גם הם מקושרים אל הרבי. וזו תהי' ההכנה המתאימה להעליות דיו"ד שבט.

וענין זה יהי' ע"ד מ"ש¹⁸ "עד שבאו תלמידיהם ואמרו כו' הגיע זמן ק"ש של שחרית" — שפועלים את אור הבוקר.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה שהתלמידים יאמרו לחיים וינגנו ניגון שמח, ואמר שתהי' הפדי' בשלום].

* * *

ו. בנוגע להפצת תורת החסידות — ישנם הטוענים "מי אני ומה אני", ענין זה אינו שייך אליהם. הם אינם משתמטים ומוכנים לעסוק בהפצת התורה, אבל רק בחלק הנגלה שבתורה, משא"כ פנימיות התורה, שבה מדובר אודות עשר ספירות, ולמעלה יותר — יראים הם מגשת אלי', כדי שלא יגשמו את הענינים, שלא יקצצו בנטיעות ח"ו¹⁹. בענין זה מתגלה אצלם מדת הענוה, באמרם שיש אחרים שראויים לכך יותר מהם.

ובהקדמה — שהאמת היא שזוהי ענוה של שקר, והראי', שבנוגע לענינים אחרים, ענינים גשמיים, הנה אם לא יכבדו אותם, ויאמרו עליהם שאינם ראויים לענינים אלה — הרי זה יתפוס מקום אצלם; ורק בנוגע לפנימיות התורה מבטלים את עצמם לאחוז במדת הענוה.

ואף שאיתא בגמרא²⁰ שגם ענוה שלא לשמה גדולה מכולם, והיינו, שיש מעלה בענין ה"ענוה" באיזה אופן שתהי', ועד"ז בנדו"ד, שגם כאשר התוצאה היא העדר הפצת פנימיות התורה (שזהו ענין לא טוב),

16) שהש"ר פ"א, ד (א). תנחומא ויגש ב.
 17) זח"ג ע"א, ב. הובא ונת' בתניא אגה"ק
 ביאור לסד"ך.
 18) בנוסח הגש"פ. וראה גם שיחת ליל
 19) ראה חגיגה יד, סע"ב. טו, א
 (ובפרש"י שם ד"ה אחר).
 20) ערכין טז, ב.

יש מעלה בענין הענוה כשלעצמו — הרי האמת היא שמזה גופא באים לידי ישות, כיון שיש להם גם מעלת הענוה; לפלוני יש אמנם המעלה של ידיעת פנימיות התורה, אבל לעומת זאת, בגלל שהוא אינו עוסק בפנימיות התורה, יש לו מעלת הענוה, והרי "גדולה ענוה"!!!
ולגופו של ענין:

כאשר מדובר אודות הפצת פנימיות התורה — צריך לידע שאין להתחשב במעמד ומצב שלו, אם הוא ראוי לכך אם לאו, אלא צריכים להתנהג באופן ד"ויגבה לבו בדרכי ה'"²¹, וכמאמר רז"ל²² "תלמיד חכם צריך שיהא בו אחד משמונה בשמינית" (מעט גאוה).

ישנו מאמר של אדמו"ר הזקן משנת תק"ע ד"ה ענין שמינית שבשמינית — הנחת הר"פ (החסיד ר' פנחס רייזעס), אשר, כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר²³ שהי' מדייק ביותר — וז"ל²⁴:

ענין שמינית שבשמינית. כי משה אמר ואנחנו מה²⁵, אכן

ביהושפט כתיב²¹ ויגבה לבו בדרכי הוי', בדוד כתיב²⁶ ואדברה בעדותיך נגד מלכים וכו'. והענין הוא, כי במוחו וחכמתו צ"ל השפלות עד קצה, וזהו חכמה בחינת מים יורדים ממקום גבוה למקום נמוך²⁷. .. אמנם אעפ"כ צריך להיות בלבו הגבהה בדרכי ה' .. ובלב משכן יסוד האש עולה למעלה, ולכן ההגבהה כתיב גבי לב, ויגבה לבו (וזהו בחי' דוד מלך²⁸ ישראל, לך אמר לבי וכו'). אך איך באפשרי להיות ההגבהה בלב אחרי אשר בחכמתו ומוחו השפלות עד קצה, לכן צריך לישאר חלק קטן במוחו .. ויש ל"ב נתיבות חכמה ויש ל"ב דאבא ול"ב דאימא מספרם ס"ד. שמינית שבשמינית הוא חלק הקטן יותר, היינו חלק ס"ד. וזהו ענין שמינית שבשמינית, שצריך לישאר גם במוחו חלק קטן היינו חלק ס"ד כו', בכדי שעי"ז יהי' יוכל להגבי' לבו בדרכי ה' וכו'.

תורה למים מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה", "לא תמצא התורה במי שמגבי' עצמו כו'" (תוד"ה אף — מעירובין נה, א), וכמו כן אומרים "ונפשי כעפר לכל תהי' (ועי"ז) פתח לבי בתורתך".
28 ומצד זה — מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול (כתובות יז, א. וש"נ).

21 דברי הימים ב יז, ו.

22 סוטה ה, א.

23 סה"ש תרצ"ו ס"ע 126. ועוד.

24 נדפס במאמרי אדמו"ר הזקן הנחות

הר"פ ז"ל ס"ע יב ואילך.

25 בשלח טז, דח.

26 תהלים קיט, מו.

27 כמארוז"ל (תענית ז, א) "נמשלו דברי

ומזה מובן בנדו"ד, שכאשר מדובר אודות הפצת התורה, צריכה להיות ההנהגה באופן של הרחבה, "ויגבה לבו בדרכי ה'".

ז. עוד טוענים בנוגע להפצת פנימיות התורה — שאין בשביל מי להפיץ תורת החסידות; לא כדאי וחבל לשפוך תורת החסידות בשביל כאלה שאינם שייכים לכך.

והמענה על זה — ע"פ המשל הידוע של אדמו"ר הזקן אודות מלך שהי' לו בן יחיד שחלה, והעצה היחידה שהציעו הרופאים היתה ליטול את האבן היקרה שבכתר המלך, שבלעדה אין חשיבות לכתר המלך, לשחקה ולערבה במים, וליתן לתוך פיו של בן המלך. אך דא עקא, ששפתותיו של בן המלך היו קפוצות. ואעפ"כ, צוה המלך לשחוק את האבן היקרה, לערבה במים, ולשפוך אותם על שפתי בן המלך, שמא תיכנס טיפה אחת.

ודוגמתו בנמשל — שבנ"י הם בנו יחידו של הקב"ה, והקב"ה נתן להם את תורתו, כולל גם פנימיות התורה, שנתגלתה למטה בשכל אנושי בתורת חסידות חב"ד ע"י אדמו"ר הזקן שהי' נשמה חדשה²⁹ — כדי שכולי האי ואולי תיכנס טיפה אחת לכל הפחות, ולא מתחשבים בכך ששפתותיו של בן המלך קפוצות, ואינו שייך לקבל ענין של פנימיות התורה — כיון שזה מורה עד כמה גדולה מחלתו [וע"ד פתגם כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע³⁰ בענין שוטה אסור לרחם עליו³¹: עד כמה גדולה הרחמנות עליו, שהתורה פוסקת שאסור לרחם עליו], ובמילא, גדול יותר הצורך וההכרח לגלות ולשפוך פנימיות התורה.

ואם הדברים אמורים בזמנו של אדמו"ר הזקן — עאכ"כ שבימינו אלה, שההעלם וההסתור גדול ביותר, צריכים לגלות ולשפוך פנימיות התורה מכל צד ופנה, וכולי האי ואולי כו'.

ומה שטוענים שלא רואים תועלת בדבר, וא"כ, העבודה היא בחנם, ובמצב כזה חבל לשפוך רזין רזין שבתורה, תגא דמלכא, בראש כל חוצות — הנה:

לכל לראש — "בהדי כבשי דרחמנא למה לך"³²; הוא צריך לעשות את הציווי המוטל עליו, מבלי להתחשב בתוצאה שבדבר, אם פעל אם לאו.

(29) סה"ש תש"ה ע' 127 ואילך. סה"מ 112.

תש"ז ע' 256. (31) ברכות לג, א.

(30) ראה גם תו"מ ח"ה ע' 47. ח"ו ע' (32) שם יו"ד, סע"א.

[וע"ד שמצינו³³ בבדיקת חמץ "שאף אם יבדוק הבודק ולא ימצא שום חמץ בבדיקתו (שהרי "מעיקר הדין אין צריך כלל להניח פתיתים הללו קודם בדיקה"), אעפ"כ לא בירך לבטלה שכך המצוה לבדוק החמץ ולחפש אחריו שמא ימצא ממנו מאומה ואם לא מצא אין בכך כלום, וכבר קיים המצוה כתיקונה"].

ולבד זאת — חזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקם³⁴, חזקה דייקא, מלשון חזק, והיינו, שגדול כחה של חזקה עד כדי כך ש"סוקלין ושוּרפין על החזקות"³⁵, ומזה מובן גם בנוגע לחזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקם, שברור הדבר שתהי' תועלת בפעולתו בהפצת תורת החסידות.

ח. וענין זה מהוה תשובה נוספת על טענת הענוה הנ"ל, שאינו ראוי להפיץ תורת החסידות, הוא עדיין לא השלים עבודתו בעצמו, ואינו אוחד בהפצת תורת החסידות — שכן, כאשר יודעים יוקר ומעלת בנו יחידו של הקב"ה [כפתגם הבעש"ט³⁶ שכל יהודי חביב אצל הקב"ה כמו בן יחיד שנולד להורים זקנים לעת זקנתם, ועוד יותר מזה], צריך כאו"א להשתדל בהצלתו ע"י תורת החסידות (כמשל אדמו"ר הזקן הנ"ל), מבלי לעשות חשבונות אם הוא ראוי לכך או שפלוני ראוי יותר לכך.

איתא בגמרא³⁷ "כל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב":

מקום שיש חילול השם פירושו — מקום חלל מהקב"ה, היינו, שלא יודעים אודות אחדות הוי', לא יודעים אודות אהבתו ויראתו וכו', — שעל זה כותב הרמב"ם בהלכות יסודי התורה³⁸ "האיך היא הדרך לאהבתו ויראתו בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואי הנפלאים וכו'", היינו, שלא מספיק פירוש המלות יבש, אלא יש צורך בהתבוננות דוקא, ובימינו אלה הרי זה ע"י לימוד החסידות דוקא. וענין זה כותב הרמב"ם בהלכות יסודי התורה שבתחלת ספר ראשון של חיבורו הכולל י"ד ספרים, היינו, שהלכות אלה הם היסודות של כל שאר ההלכות שבכל י"ד הספרים —

ובמקום שיש "חילול השם", מקום חלל מהקב"ה, כיון שיש שם יהודי שאינו יודע אודות יסודי התורה — אזי אין חולקין כבוד לרב —

36) ראה כתר שם טוב בהוספות סקס"ז.

וש"נ.

37) ברכות יט, ריש ע"ב. וש"נ.

38) פ"ב ה"ב.

33) שו"ע אדה"ז או"ח סת"ב סי"א.

34) ראה אג"ק אדמו"ר מהור"י צ"ב ע'.

עא (נעתק ב"היום יום" כו אדר א). ח"ד ע'.

רד (נעתק ב"היום יום" יב תשרי). ובכ"מ.

35) קידושין פ, א.

שאינן עושים חשבונות מי ראוי יותר ללמד ולהורות יסודי התורה (ע"י לימוד תורת החסידות) למי שעדיין אינו יודע אותם.

צריכים לילך באופן של הרחבה ("מיט אַ ברייטקייט"), מבלי להתחשב במעמדו ומצבו, ו"חוצפא כלפי שמיא מהני"³⁹.

— איתא בגמרא⁴⁰ ש"בעקבות משיחא חוצפא יסגא". אבל, כל הענינים הבלתי-רצויים שנזכרו בגמרא אודות הזמן דעקבות משיחא הם בדוגמת הקללות שבתוכחה ש"לפי האמת אינם רק ברכות"⁴¹, ובמילא, יכולים וצריכים לנצל את הענין ד"חוצפא יסגא" — כלפי שמיא, בעניני קדושה, להתנהג באופן ד"ויגבה לבו בדרכי ה'".

כאשר הקב"ה מזכה אותו שיכול להפיץ את המעיינות דתורת החסידות ועי"ז לעשות טובה ליהודי לפדותו ממעמד ומצב דתינוק שנשבה בין העכו"ם⁴² — אין לו להשתמט מזה ע"י טענות של שקר והבל, אלא לעשות זאת מתוך שמחה על גודל הזכות שניתנה לו.

וע"י ההתעסקות בהפצת המעיינות דתורת החסידות — קא אתי מר דא מלכא משיחא⁴³, במהרה בימינו.

* * *

ט. כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר⁴⁴ שכאשר אדמו"ר הזקן הגיע אל רבו המגיד, ה' הוא הצעיר מכל שאר תלמידי המגיד, וכאשר המגיד בחר בו לחבר את השלחן-ערוך, ה' זה באופן ש"ויקנאו בו אחיו", אבל "ואביו — המגיד — שמר את הדבר"⁴⁵ ("ער האָט אָפּגעוואַרט די זאָך").

וענין זה שייך גם לכללות החילוק שבין שיטת אדמו"ר הזקן לשיטת שאר תלמידי המגיד בענין החסידות:

שיטת אדמו"ר הזקן היא — שכל יהודי צריך להתייגע בעצמו בתורת החסידות, ומשום זה הוריד והמשיך אדמו"ר הזקן את תורת החסידות בשכל אנושי, כדי שכל יהודי יוכל להבין תורת החסידות בשכלו, אבל שיטת שאר תלמידי המגיד היתה — ש"צדיק באמונתו יחי"⁴⁶, אל תקרי יְחִי אלא יְחִי. ושיטה זו היתה אצלם בתוקף גדול, כידוע

44) ראה גם אג"ק שלו ח"ד ריש ע' רסג.

תו"מ — רשימת היומן ס"ע שנח ואילך.

45) וישב לז, יא.

46) חבקוק ב, ד. וראה מכות בסופה.

תניא פל"ג.

39) סנהדרין קה, סע"א.

40) סוטה בסופה (מט, ריש ע"ב).

41) לקו"ת בחוקותי מח, סע"א.

42) ראה רמב"ם הל' ממרים פ"ג ה"ג.

43) ראה אגה"ק דהבעש"ט — כתר שם

טוב בתחלתו. ובכ"מ.

הסיפור⁴⁷ אודות הרה"צ ר' שלמה מקרלין, שכאשר אדמו"ר הזקן התנה עמו ג' תנאים, הסכים על ב' תנאים, אבל על התנאי השלישי — שכל אחד צריך להתייגע בעצמו בתורת החסידות — לא הסכים בשום אופן. והנה, בפלוגתת ב"ש וב"ה מצינו שכל זמן שלא נפסקה הלכה אזי "דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד"⁴⁸, אבל כאשר נימנו וגמרו ופסקו הלכה כב"ה, הרי אע"פ ש"ב"ש מחדדי טפיי"⁴⁹, אסור לנטות מדברי ב"ה, אפילו לא נטי' לחומרא, כדאיחא במשנה⁵⁰ "א"ר טרפון אני הייתי בא בדרך והייתי לקרות (ק"ש) כדברי ב"ש וסכנתי בעצמי מפני הלסטים, אמרו לו כדאי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי ב"ה", אע"פ שגם לדעת ב"ה מותר לעשות כדברי ב"ש — כי לאחרי שנפסקה הלכה הרי זו דרך ה', "וה' עמו"⁵¹ שהלכה כמותו⁵², ואין לנטות מזה. ומזה מובן גם בנוגע לפלוגתא זו — שנפסקה הלכה כדעת אדמו"ר הזקן.

ובהקדמה — שבנוגע לענין של "סברא", יש לחקור מה ניתוסף ע"י הראי' ומקור הדברים ב"קרא", במקום שהדבר מוכרח מצד הסברא⁵³; בנוגע ללימוד והלכה — לא מספיקה ידיעת ההלכה, אלא צריכים לידע גם את טעם ומקור הדברים, והפוסק על סמך הלכה פסוקה הוא בכלל "מבלי עולם"⁵⁴, כיון שיכול לטעות בטעם הפס"ד של אותו המעשה, להיותו באופן שונה בפרט קל עכ"פ. משא"כ כאשר ישנו ענין של הלכה למעשה, אזי מעשה רב⁵⁵, ואין צורך בראיות ומקורות נוספים. ובנדו"ד — ישנו מעשה רב⁵⁶ שהמגיד בחר באדמו"ר הזקן מכל שאר תלמידיו לחבר שלחן-ערוך הלכה למעשה⁵⁷, ובכך פסק שהלכה כמותו.

ומזה מובן שאע"פ שהי' זמן שהיו יכולים להתנהג בשיטת אדמו"ר הזקן או בשיטת שאר תלמידי המגיד, "דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד", הרי לאחרי שנפסקה הלכה כשיטת אדמו"ר הזקן — אין לנטות ממנה.

כב, סע"ב. וראה שד"ח כללים ס, כלל סג. וש"נ.

54) סוטה כב, א. וראה הל' ת"ת לאדה"ז רפ"ב. ובק"א שם.

55) ראה שבת כא, א. ב"ב קל, ב.

56) חסר קצת (המו"ל).

57) ראה בארוכה בהקדמה לשו"ע אדה"ז מאת הרבנים בני הגאון המחבר ז"ל.

47) לקו"ד ח"א קמא, ב.

48) ברכות כז, א.

49) יבמות יד, א.

50) ברכות יו"ד, סע"ב.

51) שמואל-א טז, יח.

52) סנהדרין צג, ב.

53) ראה כתובות כב, א. תוד"ה ואיבעית

— ב"ב סא, א. תוד"ה איבעית — שבועות

וכשם שהוא בנוגע לכללות תורת החסידות, שאע"פ שבעבר היו חששות מפני התגלות רזין דרזין דתורה, אם משום יוהרא, או שלא יקצצו בנטיעות ח"ו, הנה במשך הזמן נתבטלו כל החששות כיון שראו בפועל מעשה רב שאין בהם ממש⁵⁸ — כן הוא גם בנוגע לב' השיטות בתורת החסידות גופא, שאע"פ שבעבר הי' הסדר "דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד", הרי עכשיו נפסקה הלכה ואין לנטות ממנה.

י. וביאור החידוש בשיטת אדמו"ר הזקן לגבי שיטת שאר תלמידי המגיד:

כאשר ההנהגה היא בשיטת שאר תלמידי המגיד ש"צדיק באמונתו יחי" — אזי ענין החסידות הוא רק באופן של אמונה, שהוא כח מקיף, שאינו חודר בפנימיותו ("עס פאָרנעמט אים ניט"), והיינו, שפעולתו אינה אלא בבחי' נה"י שהם לבר מגופא⁵⁹, ולכל היותר גם בבחי' חג"ת, אבל אין זה פועל בבחי' חב"ד, שהו"ע הפנימיות.

משא"כ כאשר עוסקים גם בחב"ד שבנפש, שמבטלים לאלקות גם החב"ד — אזי חודר הביטול והמס"נ (לא רק בחב"ד, אלא) גם בכל כחות הנפש, עד להכח היותר תחתון, ופועל בהם באופן נעלה יותר מאשר פעולת כח האמונה. והיינו, שמלבד המעלה דחב"ד מצד עצמה, הרי גם הפעולה בשאר הכחות היא באופן פנימי ועמוק יותר.

ויש להביא דוגמא לזה מענין הטבילה, שענינה ביטול⁶⁰ — והרי ענין הביטול קשור עם הענין דפנימיות התורה — שהדין הוא שצריך לטבול כל גופו, גם ראשו, ואם יטבול במים את כל גופו אבל ראשו יאר מחוץ למים, הרי לא זו בלבד שראשו לא יהי' טהור, אלא גם כל שאר גופו יאר כמו שהי' מקודם לכן⁶¹. והיינו, שאע"פ שגופו מכוסה במים, ועומד בתנועה של ביטול, מ"מ, כיון שהראש אינו בטל, הרי גם הביטול של הגוף אינו ביטול פנימי.

וזהו החידוש של אדמו"ר הזקן בחסידות חב"ד דוקא — שמלבד מעלת החב"ד מצד עצמה, ישנה גם הפעולה על נה"י, אשר, הכל מודים שצריכה להיות העבודה בבחי' נה"י, ושלימות העבודה דנה"י היא ע"י חב"ד דוקא.

(60) ראה סידור (עם דא"ח) בכונת המקוה בסופו (קנט, סע"ד).
(61) ראה גם שיחת שמחת בית השואבה סמ"א (לעיל ע' 57 ואילך).

(58) ראה בארוכה שיחת י"ט כסלו דאשתקד ס"א ואילך (תו"מ ח"ד ע' 188 ואילך).
(59) ראה זח"א כא, ב. ועוד.
(60) ראה זח"א כא, ב. ועוד.

יא. וזהו גם תוכן הענין דתפלה בציבור, שקשור עם ענין הגאולה, כמארוז"ל⁶² שה"מתפלל עם הציבור מעלה אני עליו כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם":

תפלה בציבור ענינה — כפתגם זקנו של כ"ק מו"ח אדמו"ר שנקרא על שמו — לאסוף וללקט את כל עשר כחות הנפש⁶³, מנה"י עד חב"ד, ולפעול בכולם ענין הביטול וההתחברות לאלקות, שעיי"ז נעשית המעלה דתפלה בציבור שהיא כמעלת עשרת ימי תשובה עליהם נאמר "דרשו ה' בהמצאו"⁶⁴.

וזהו שעיי"ז מקרבים את הגאולה — "כאילו פדאני כו" — כי: החידוש דזמן הגאולה שאז תהי' פנימיות התורה בגילוי, שהיה במתן-תורה נתגלה רק נגלה דתורה, ולעתיד לבוא נתגלה גם פנימיות התורה, כמ"ש⁶⁵ "ולא יכנף עוד מוריך".

וכיון שבאתערותא דלתתא תליא מילתא, צריכה להיות ההכנה לזה גם בעבודה דמשך זמן הגלות — ע"י לימוד פנימיות התורה, שעיי"ז נעשית לא רק ההתקשרות דגליא שבנפש עם גליא דקוב"ה, ע"י גליא דתורה, אלא גם ההתקשרות דסתים שבנפש עם סתים דקוב"ה, ע"י סתים דתורה, — כידוע⁶⁶ שיש ב' אופנים בענין ההתקשרות: אופן ה', שגליא דנשמה מתקשרת בסתים דנשמה, סתים דנשמה בגליא דתורה, גליא דתורה בסתים דתורה, סתים דתורה בגליא דקוב"ה, וגליא דקוב"ה בסתים דקוב"ה, ואופן ה', שגליא דנשמה מתקשרת עם גליא דתורה ועל ידה עם גליא דקוב"ה, וסתים דנשמה עם סתים דתורה ועיי"ז עם סתים דקוב"ה. אבל לב' האופנים הנה ע"י סתים דתורה נעשית ההתקשרות דסתים דנשמה עם סתים דקוב"ה —

והרי סתים דקוב"ה קשור עם ענין הקץ, שהרי אמרו חז"ל "אני ישנה בגלותא"⁶⁷ "ולבו של הקב"ה ער לגאלני"⁶⁸, אלא ש"לבא לפומא לא גליא"⁶⁹, היינו, שענין זה הוא בבחי' סתים. וטעם הדבר — לפי שדיבורו של הקב"ה (פומא) חשיב מעשה⁷⁰, וזהו שענין הקץ לא נתגלה

תקלה. (62) ברכות ח, רע"א.

(63) ראה "התמים" ח"ב ס"ע מה ואילך.

(64) לקו"ש ח"ב ע' 477 ואילך.

(65) ישע"י נה, ו. וראה ר"ה יח, א. וש"נ.

(66) ישע"י ל, כ. וראה תניא פל"ו.

(67) ראה אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ג ע' (68) זח"ג צה, א.

(69) זח"ג פ"ה, ב (א).

(70) זח"ג בראשית ח, א. וראה ג"כ זח"א רנג, א. סנהדרין צט, א ובפרש"י.

(71) ב"ר פמ"ד, כב.

בדיבור ("לבא לפומא לא גליא") שחשיב מעשה, לפי שעדיין נשאר "פכים קטנים" לסיים את העבודה כו'.

אמנם, עי"ז שמקשרים גליא וסתים שבנשמה, שזהו"ע תפלה בציבור, ומקשרים גליא וסתים דתורה, היינו, שגם בגליא דתורה פועלים שיהי' באופן ש"אינו מן המדה"⁷¹, וגם בפנימיות התורה פועלים שיומשך ויתגלה בשכל אנושי — אזי פועלים גם ההתקשרות דגליא וסתים דקוב"ה, שיהי' "לבא לפומא גליא", שענין הקץ יומשך בדיבורו של הקב"ה שחשיב מעשה, ובמילא בא ענין הקץ במעשה — שאתי מר דא מלכא משיחא בפועל ממש⁷².

* * *

יב. אדמו"ר הזקן כותב באגרת הקודש⁷³ ע"ד "לגמור כל הש"ס בכל שנה ושנה .. בכל מנין ומנין". ועל יסוד זה נקבע המנהג בכל תפוצות החסידים לערוך חלוקת הש"ס ביי"ט כסלו בכל שנה.

אמנם, בשנים האחרונות⁷⁴ הנהיגו בליובאוויטש לסדר חלוקת הש"ס בכ"ד טבת, יום ההילולא של אדמו"ר הזקן. ושאלתי את כ"ק מו"ח אדמו"ר לטעם הדבר, והשיב לי, שהי' זה מצד אפס הפנאי ביי"ט כסלו⁷⁵. — ולהעיר, שיום ההילולא כ"ד טבת שייך גם ליום הגאולה י"ט כסלו, כי ביום ההילולא ישנו ענין הגאולה ממאסר הגוף.

אמנם, כיון שבשנה זו תהי' הקביעות דכ"ד טבת כבפעם הראשונה, במוצאי ש"ק, מיד לאחר שבת מברכים החודש — הנה סיום הש"ס (על החלוקה דשנה שעברה) ייערך אמנם בכ"ד טבת⁷⁶, אבל חלוקת הש"ס על השנה הבאה עלינו לטובה, תערך עתה. [ערכו חלוקת הש"ס].

* * *

יג. ידוע⁷⁷ שכאשר אדמו"ר הזקן הגיע אל המגיד, סידר המגיד שאדמו"ר הזקן ילמד יחד עם בנו, ר' אברהם המלאך. והסדר הי'

(76) סיום הש"ס נערך בהתועדות דשבת מברכים, כ"ג טבת (ראה לקמן ע' 287 ואילך). — המו"ל.
(77) ראה בית רבי ח"א פ"ב. סה"מ תש"ח ע' 177. אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ז ס"ע קעו ואילך.

(71) יומא כא, ס"א. וש"נ.
(72) ראה גם שיחת י"ט כסלו דאשתקד סי"ב (תו"מ ח"ד ס"ע 189).
(73) קו"א בסופו (קסג, א). וראה גם אגה"ק ריש ס"א.
(74) משנת תרס"ג ואילך (המו"ל).
(75) ראה "היום יום" יט כסלו.

שאדמו"ר הזקן למד עם המלאך נגלה, והמלאך למד עם אדמו"ר הזקן נסתר.

— כאשר המלאך הי' לומד עם אדמו"ר הזקן נסתר, הי' אדמו"ר הזקן מחזיר את מחוגי השעון אחורנית (ללא ידיעת המלאך, שלהיותו מופשט ביותר לא הבחין בכך) כדי שהמלאך ילמד עמו נסתר משך זמן ארוך יותר. והסביר שיש היתר על זה — כדאיתא בזהר⁸¹ "אי לאו דפסקא טעמא (להתיבות "לא תגנוב"⁷⁹, להפריד תיבת "לא" מתיבת "תגנוב") הוה אסיר אפילו למגנב דעתא דרבי וכו'". ואח"כ סיפר אדמו"ר הזקן שהזמן שהי' "גנוב" ללימוד הנסתר הי' חביב אצלו ביותר, כמ"ש⁸⁰ "מים גנובים יומתקו".

וכאשר אדמו"ר הזקן התחיל ללמוד עם המלאך התחלת הש"ס במשנה "מאימתי קורין את שמע בערבית", ופירשה לפי הפירוש הפשוט — התלהב המלאך בדביקותו ואמר: אָזוי? אָזוי? — "מאימתי" הוא מלשון אימה ויראה⁸¹, והיינו, שמשנה זו שהיא התחלת תורה שבע"פ, שענינה הבנה והשגה, התחלתה "מאימתי", מלשון אימה ויראה, ללמדנו שהגישה ללימוד התורה (כולל גם תושבע"פ שענינה הבנה והשגה) הו"ע האימה ויראה דוקא, כמארז"ל⁸² "מה להלן כו' אף כאן באימה וביראה וברתת ובזיע".

יד. ויש לבאר החילוק בין "אימתי" (ללא מ"ם) ל"מאימתי" (בתוספת מ"ם)⁸³:

"אימתי קורין את שמע" — קאי על כללות הזמן דחיוב ק"ש, מהתחלת זמן ק"ש ועד סוף זמן ק"ש. והיינו, שכל הבכא הראשונה (לא רק הסיפא, "עד סוף האשמורה הראשונה", אלא גם הרישא, "משעה שהכהנים כו'") היא דברי ר' אליעזר, והפלוגתא דחכמים עם ר"א היא רק על הסיפא, בנוגע לסוף זמן ק"ש ("עד חצות"), אבל בנוגע להתחלת זמן ק"ש שברישא, סוברים גם הן כדעת ר"א.

ועפ"ז, החיוב דק"ש הוא חיוב אחד, ששיעורו מתחלת הזמן עד סוף הזמן.

אבל "מאימתי קורין את שמע" — קאי רק על התחלת זמן ק"ש, ובכא זו היא סתם משנה. ולאח"ז מתחיל ענין נוסף — סוף זמן ק"ש,

(81) ראה גם סה"ש תש"ד ע' 66.

(82) ברכות כב, א. ושי"ג.

(83) ראה גם שנות אליהו על המשנה.

(78) ח"ב צג, ב.

(79) יתרו כ, יג.

(80) משלי ט, יז.

"עד סוף האשמורה הראשונה, דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים עד חצות וכו'".

ועפ"ז, יש לחקור בגדר החיוב דק"ש — אם הוא חיוב אחד שמתחיל ברגע הראשון דהתחלת זמן ק"ש ונמשך עד לרגע האחרון דסוף זמן ק"ש (כנ"ל), או שיש חיוב על כל רגע ורגע ביחוד (כדלקמן סט"ז).

טו. והטעם שהתחלת המשנה "מאימתי", אף שבלאה"כ נקטינן שהחיוב דק"ש הוא חיוב אחד על כל משך הזמן דק"ש (כדלקמן), כמו שהי' כתוב "אימתי" — יש לבאר בפנימיות הענינים:

כאשר התחלת המשנה היא "מאימתי", נמצא, שהתחלת המשניות במ"ם פתוחה, וסיום המשניות במ"ם סתומה — "בשלוש"⁸⁴. וע"פ מאמר הגמרא⁸⁵ "מ"ם פתוחה מ"ם סתומה מאמר פתוח מאמר סתום", מאמר פתוח הוא נגלה דתורה ומאמר סתום הוא נסתר דתורה — הרי התחלת המשניות במ"ם פתוחה וסיומם במ"ם סתומה מורה על החיבור של נגלה דתורה עם פנימיות התורה, היינו, שהתחלה היא אמנם בנגלה דתורה, אבל צריכים מיד לחשוב גם על פנימיות התורה, ולחברם יחד.

וזהו גם התוכן דסיום המשניות "ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלוש"⁸⁶: "עוז" — קאי על התורה בכלל⁸⁷, ובפרט קאי על טל תורה⁸⁸ (נסתר דתורה). ובתורה שנקראת "עוז" צריכים לפעול ענין השלום — "ה' יברך גו' בשלוש" — שזהו החיבור והאחדות דנגלה דתורה ופנימיות התורה.

ולהעיר גם ממארוז⁸⁹ "כל התורה שמותיו של הקב"ה" — "שמותיו" לשון רבים, דקאי על נגלה דתורה ופנימיות התורה⁹⁰. וביחד עם זה, ישנו גם הלשון "שמא קדישא"⁹¹, היינו, שאינם ב' שמות קדושים, אלא שם אחד קדוש — כי האמת היא שנגלה דתורה ופנימיות התורה הם ענין אחד. וכאשר מאחדים נגלה דתורה ופנימיות התורה, נעשית גם התאחדות שמותיו של הקב"ה.

(88) תניא פל"ו (מו, ריש ע"ב). וראה ב"מ"מ, הגהות והערות קצרות" לשם (ע' רכד). וש"נ.
 (89) רמב"ן בהקדמתו עה"ת. יונת אלם פכ"ט. וראה זח"ב פז, א. ובכ"מ.
 (90) ראה גם אוה"ת תולדות קמה, ב.
 (91) זח"ג קיג, ב. הובא ונתבאר בתניא אגה"ק ס"ה. ובכ"מ.

(84) ראה סה"מ תרכ"ט (הוצאת תשנ"ב) ע' רכה. וש"נ.
 (85) שבת קד, א ובפרש"י.
 (86) תהלים כט, יא.
 (87) ראה זבחים קטז, סע"א ובפרש"י.
 וראה גם רשימות הצ"צ לתהלים (יהל אור) עה"פ (ס"ע קיב ואילך). וש"נ.

טז. ונחזור לעניננו — החקירה בנוגע לאופן החיוב דק"ש, אם הוא חיוב אחד על כל הזמן, או שיש חיוב על כל רגע ורגע:

ובהקדמה — שחקירה זו אינה בנוגע לחיוב דק"ש בלבד, אלא בנוגע לכללות ענין הזמן, אם הזמן הוא מקובץ מנקודות נקודות, או שהוא שטח אחד שמתחלק לכמה ענפים שאחד קודם לחבירו⁹². וע"ד ב' הדעות בענין הקו, אם הוא עשוי מנקודות נקודות, או שהוא קו אחד פשוט שיש בו מעלה ומטה⁹³.

ועפ"ז יש לחקור בנוגע לכמה דיני התורה הקשורים עם ענין הזמן — אם גדר הזמן הוא נקודות נקודות, או שגדר הזמן הוא שטח אחד. ולדוגמא⁹⁴:

בנוגע לחיובי הבעל לאשתו⁹⁵ — יש לחקור אם זהו חיוב אחד שחל בעת הנישואין על כל משך הזמן (שטח אחד), או שבכל רגע מתחדש חיוב חדש (נקודות נקודות).

ונפק"מ לדינא — הנושא אשה שני', אם יש דין קדימה לאשתו הראשונה: אם נאמר שיש חיוב אחד על כל שטח הזמן של הנישואין — אזי יש דין קדימה לחיוב שנתחייב לאשתו הראשונה, אבל אם נאמר שבכל רגע נעשה חיוב חדש — אין דין קדימה לאשתו הראשונה, כיון שברגע זה חלים עליו ב' החיובים.

וכמו כן יש לחקור חקירה זו בנוגע להחיוב דק"ש⁹⁶ — שמצד עצמו אינו שייך למשך הזמן, שהרי יכול לצאת י"ח ברגע א', כמארז"ל⁹⁷ "כיון דאמליכתי' למעלה ולמטה ולארבע רוחות השמים תו לא צריכת", אלא שניתן לו משך זמן — אם זהו חיוב אחד שניתן לקיימו ברגע א' בכל שטח הזמן שמתחילת זמן ק"ש עד סוף זמן ק"ש, והיינו, שאין חיוב על כל רגע ורגע מצד עצמו, כי אם, שכל זמן שלא קיים החיוב ברגע

92 ראה בארוכה מפענח צפונות פ"ג. וש"נ. וראה גם מכתב חודש הגאולה שנה זו (אג"ק ח"ז ע' פו).

93 ראה סה"מ תרנ"ב ע' צו ואילך. ועוד.

94 נזכרה גם דוגמא מנייר — שכאשר הנזירות היא לפי חשבון הימים, אזי כל יום נפרד מחבירו, משא"כ כו' (חסר המשך הדברים)*. וסיים, שניירות הו"ע התלוי

"המזובר בהתוועדות .. היתה כוונתי בענין

יומי דמפסקי במרז"ל בנייר (א, 1).".

(* ראה גם מכתב הנ"ל (אג"ק שם):

הקודם, יכול להשלימו ברגע שלאח"ז, עד סוף זמן ק"ש⁹⁸; או שהחיוב דק"ש הוא על כל רגע ורגע בפ"ע, היינו, לא בתור השלמה לרגע שלפנ"ז, כי אם חיוב מיוחד בפ"ע, אלא שנפטר עי"ז שמקיים אחד מהם.

ונפק"מ לדינא⁹⁹ — אם בסוף זמן ק"ש נאנס ולא קרא שמע: אם נאמר שיש חיוב אחד על כל שטח הזמן, שניתן להשלימו עד לרגע האחרון — מהני טענת אונס דסוף זמן ק"ש, כי, אע"פ שבתחלת זמן ק"ש לא הי' אונס, הרי, אין חיוב מיוחד על תחלת הזמן דוקא, אלא יכול להשלימו עד סוף זמן ק"ש, וכיון שנאנס בסוף הזמן שהוא השלמה על תחלת הזמן, הרי אונס רחמנא פטרי¹⁰⁰; משא"כ אם יש חיוב בפ"ע על כל נקודה ונקודה שבזמן ק"ש — הרי האונס שבסוף הזמן אינו יכול לפטור מה שלא קיים את החיוב שבתחלת הזמן¹⁰¹.

יז. ומדברי המשנה "מעשה ובאו בניו (של רבן גמליאל) מבית המשתה אמרו לו לא קרינו את שמע, אמר להם אם לא עלה עמוד השחר חייבין אתם לקרות" — יש להוכיח שזהו חיוב אחד על כל שטח הזמן: הטעם שר"ג התיר להם לקרות שמע אחר חצות, אף שחכמים תיקנו שיקראו עד חצות, הוא — לפי שהיו אנוסים, שהרי בודאי ישבו לסעודה קודם התחלת זמן ק"ש, ולכן לא היו יכולים לקרות קודם חצות. — ומזה מוכח שגם לדעת ר"ג סוף זמן ק"ש הוא עד חצות, ורק מצד האונס דבית המשתה הורה להם לקרות ק"ש לאחרי חצות קודם שיעלה עמוד השחר.

ומזה שר"ג התיר להם לקרות שמע אחר חצות רק בגלל האונס, אבל לולי האונס, אילו מרצונם לא היו קורין שמע קודם חצות, לא הי' מתיר להם לקרות אחר חצות — מוכח, שאין חיוב בפ"ע על כל נקודה דזמן ק"ש, כי אם, חיוב אחד על כל שטח הזמן שאם לא קיימו ברגע הקודם יכול להשלימו ברגע שלאח"ז, ולכן, השלמה זו יכולה להיות רק עד חצות, כתקנת חכמים, ורק במקרה של אונס יכולים להשלים החיוב עד שיעלה עמוד השחר;

אבל אם נאמר שיש חיוב בפ"ע על כל נקודה דזמן ק"ש — הרי גם אם מרצונם לא קראו שמע קודם חצות, חייבים לקרוא אחר חצות מצד

98) ראה עד"ז לקו"ש חכ"ח ע' 77 ואילך
 99) ראה גם אנציק' תלמודית ערך אונס
 100) ב"ק כח, סע"ב. וש"נ.
 101) ראה גם מפענח צפונות פ"ג סי"ח.
 וש"נ.
 סי"א (ע' שנט). וש"נ.

החיוב (מן התורה) שיש ברגע שלאחר חצות מצד עצמו (לא בתור השלמה).

יח. ולהעיר, שענין הנ"ל נוגע גם לברכת החמה — שחיובה בשנה

זו:

ידועה השאלה¹⁰² למה אין מברכים שהחיינו על ברכת החמה, ככל מצוה שבאה מזמן לזמן?

ויש לבאר זה ע"פ הנ"ל — שהחיוב דברכת החמה אינו על נקודת הזמן שבו מגיעה החמה להמקום שבו נתלתה ברקיע השמים, אלא על כל הסיבוב שבמשך הכ"ח שנה, וזה שהחמה מגיעה להמקום שבו נתלתה ברקיע השמים (שאז מברכים ברכת החמה) הוא רק סימן על גמר הסיבוב.

ונמצא, שגם במצות ברכה החמה — גדר הזמן הוא שטח, ולא נקודות¹⁰³.

יט. והנה, גם תשובה היא "בשעתא חדא ברגע חדא"¹⁰⁴ (כמו ק"ש שמצד עצמה אינה שייכת למשך הזמן, שהרי יכולים לצאת י"ח ברגע א', כנ"ל סט"ז), אלא שהקב"ה, ברחמיו המרובים, נותן להם ארכה שיוכלו להשלימה לאחר זמן, כיון שאין זה באופן של נקודות נקודות שכל א' הוא חיוב בפ"ע, כי אם שטח אחד.

וזהו גם תוכן ההוראה דפסח שני — שאינו חיוב בפ"ע, אלא תשלומין דראשון¹⁰⁵, וענינו¹⁰⁶ שאף פעם לא אבוד ("עס איז ניטאָ קיין פאַרפאַלן"), שגם מי שהי' טמא או בדרך רחוקה, ואפילו "לכם", שהי' ברצונו — קובעים בשבילו יו"ט מיוחד כדי שיוכל להקריב הפסח בביהמ"ק של מטה שהוא מכוון כנגד ביהמ"ק של מעלה¹⁰⁷.

וענין זה מהוה גם לימוד זכות בנוגע אלינו:

גם כאשר חסר בהענין ד"מאימתי", לימוד התורה באימה וביראה

(המ"ל).

104 (104) זח"א קכט, סע"א.

105 (105) פסחים צג, א.

106 (106) ראה סה"ש תש"א ע' 115 (נעתק

ב"היום יום" יד אייר).

107 (107) ראה ירושלמי ברכות פ"ד ה"ה.

זח"ב נט, ב (ברע"מ). תנחומא משפטים יח.

פרש"י משפטים כג, כ.

102 (102) ראה בס' שנשמנו ב"ברכת החמה

בהלכתה" (ירושלים תשמ"א) ע' סא הערה 8.

103 (103) דובר גם אודות ענין הזמן למעלה,

כדרשת חז"ל על הפסוק (בראשית ב, ב

ובפרש"י) "ויכל אלקים ביום השביעי", "בשר

ודם שאינו יודע עתיו ורגעיו מוסיף מחול על

הקודש, אבל הקב"ה שהוא יודע עתיו ורגעיו

נכנס בו כחוט השערה" — חסר כל הענין

— אין להתיימשך חלילה, כי, מן התורה יכולים לקרות שמע במשך כל הלילה, שרומז על ליל הגלות, "עד שיעלה עמוד השחר", שרומז על אור הגאולה בביאת המשיח,

לכתחילה — מצד זהירות כו' — צריך אמנם לקרות שמע עד חצות; אבל כאשר ישנו אונס של בית המשתה — שרומז על יינה של תורה, היינו, שמצד זה שהתורה ירדה למטה דוקא, ובלשון חז"ל¹⁰⁸ "למצרים ירדתם כו' יצה"ר יש ביניכם" [והרי היצה"ר הוא א' מהדברים שהקב"ה מתחרט עליהם, כמ"ש¹⁰⁹ "אשר הרעותי"], לכן חסר בענין הביטול בלימוד התורה ("מאימתי") — אזי יכולים להשלים זאת עד שיעלה עמוד השחר.

[דובר¹¹⁰ אודות סיום המשנה "הקטר חלבים¹¹¹ ואברים מצותן עד שיעלה עמוד השחר"¹¹², ובסיום הענין אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:]

רבן גמליאל — נשיא הדור — הוא זה שפועל שגם אם במשך כל הלילה לא קרו שמע, מ"מ, כאשר בסוף הלילה מכריזים וצועקים ("מ'גיט אַ געשריי") "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד"¹¹³ — אזי עולה עמוד השחר, הלוך ואור עד אור היום¹¹⁴.

* * *

כ. [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן עשרת הניגונים של אדמו"ר הזקן (מלבד ניגון הד' בבות), ואח"כ הניגון "ניע זשוריצי כלאָפּצי", ואח"כ ניגון הד' בבות, וקודם שניגוהו אמר:]

הפירוש בפסוק¹¹⁵ "כי ישרים דרכי הוי' וגו'" שנתבאר לעיל בהמאמר, שגם ב"דרכי הוי'" דקאי על התורה יכול להיות ענין של כשלון ("פושעים יכשלו במ") — הוא בביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי¹¹⁶, וביסודו הוא מאמר של אדמו"ר הזקן שאמרו ביום א' פ' וישב, י"ט כסלו תקס"ז¹¹⁷.

זריזין הן" (שבת כ, א. וש"נ).

(113) ואתחנן ו, ד.

(114) ע"פ משלי ד, יח.

(115) הושע בסופו.

(116) ר"פ וישלח.

(117) ראה "מפתח מאמרים — תקס"ז"

בספר מאמרי אדה"ז תקס"ז בתחלתו (ע' VII).

וראה גם שיחת י"ט כסלו דאשתקד בתחלתה

(תו"מ ח"ד ע' 179).

(108) שבת פח, סע"ב ואילך.

(109) מיכה ד, ו. וראה סוכה נב, ב.

(110) חסר כל הענין (המו"ל).

(111) נזכר גם ש"חלב" הו"ע התענוג,

ולכן יש צורך בזהירות יתירה, וכמו שמצינו

בענין בדיקת חמץ שמא ימצא גלוסקא יפה

(פסחים ו, סע"ב).

(112) נזכרו הדעות (פרש"י ורע"ב על

המשנה) אם כן הוא לכתחילה, שלא חששו

"להרחיק מן העבירה" מצד זה ש"כהנים

אמנם, אמירת דבר תורה של אדמו"ר הזקן, שעל זה איתא בירושלמי¹¹⁸ "כל האומר שמועה מפי אומרה יהא רואה בעל השמועה כאילו הוא עומד כנגדו", הרי זה רק "כאילו", בכ"ף הדמיון בלבד; ובענין זה גדלה מעלת הניגון — שעייז נעשה הענין ד"עומד כנגדו" ללא כ"ף הדמיון. וכפי שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר¹¹⁹ שפעם צוה הצמח-צדק לנגן ניגון של אדמו"ר הזקן, באמרו שעייז ניגון נעשה הענין ד"עומד כנגדו" ללא כ"ף הדמיון, וסיים כ"ק מו"ח אדמו"ר: וכל א' מהמסובים הביט מסביבו לראות ש"עומד כנגדו"...

כא. כתיב¹²⁰ "קטנתי מכל החסדים", ומבאר אדמו"ר הזקן באגה"ק¹²¹ "שבכל חסד וחסד שהקב"ה עושה לאדם צריך להיות שפל רוח במאד .. כל שהוא קמי' יותר הוא יותר כלא כו'".

וכיון שכן, הרי, כאשר מתבוננים בגודל החסדים שעושה הקב"ה עמנו, בנתנו לנו את תורתו, נגלה דתורה, ובפרט פנימיות התורה,

— שהרי גם נגלה דתורה היא חכמתו ורצונו של הקב"ה, והוא וחכמתו אחד, ובאופן כזה — כפי שהתורה היא חכמתו של הקב"ה שהוא וחכמתו אחד — ניתנה התורה לנו למטה, כדאיתא במדרש¹²² "אמר הקב"ה לישראל מכרתי תורתך כביכול נמכרתי עמה .. משל למלך שהי' לו בת יחידה בא אחד מן המלכים ונטלה ביקש לילך לו לארצו וליטול לאשתו, אמר לו, בתי שנתתי לך יחידית היא, לפרוש הימנה איני יכול .. כל מקום שאתה הולך קיטון אחד עשה לי שאדור אצלכם שאיני יכול להניח את בתי", והיינו, שעייז התורה "אותי אתם לוקחים"¹²³,

ובפרט פנימיות התורה, שגדלה מעלתה על נגלה דתורה בב' ענינים התלויים זב"ז:

א) פנימיות התורה, רזין דרזין שבתורה, היא מדריגה נעלית יותר בחכמתו ית', חכמה עילאה, כמעלת הפנימיות על החיצוניות, והיינו, שמעלה זו היא גם מצד התורה כפי שהיא בשרשה, שנגלה דתורה היא חיצוניות החכמה, ופנימיות התורה היא פנימיות החכמה. ונמצא, שכאשר

(120) וישלח לב, יא.

(121) ס"ב.

(122) שמור"ר פל"ג, א.

(123) לשון חז"ל — תנחומא אמור יז.

וראה שמור"ר שם, ו (בסופו).

(118) שבת פ"א ה"ב. שקלים ספ"ב.

קידושין פ"א ה"ז. וראה רשימות הצ"צ לתהלים (יהל אור) ע' קמח.

(119) לקו"ד ח"ג תק, ב. וראה שם ח"א

קב, ב. וראה גם תו"מ ח"א ע' 92. ח"ה ריש ע' 126. וש"נ.

האדם לומד פנימיות התורה הרי הוא תופס ומקיף ומתאחד עם פנימיות חכמתו ית',

(ב) כיון שפנימיות התורה היא פנימיות החכמה, לכן, גם בירידתה למטה הרי היא בגילוי כמו שהיא מצד עצמה, דלא כבנגלה דתורה, שלהיותה חיצונית החכמה, הרי בהשתלשלותה למטה מתלבשת היא בלבושים שונים, עד כדי כך שיכולים ללמוד תורה מבלי לדעת במה המדובר (שזוהי חכמתו של הקב"ה), וכנ"ל בפירוש "כי ישרים דרכי ה' וגו'", משא"כ בפנימיות התורה, הנה גם כאשר לומדים משלים מכחות הנפש, יודעים בשעת מעשה שכל ענינים אלו "נשתלשלו מהן"¹²⁴, מהענינים כפי שהם למעלה —

הנה כאשר מתבוננים בגודל החסדים של הקב"ה שנתן לנו "תגא דמלכא", ולאידך גיסא, מתבונן כל אחד במעמדו ומצבו, באיזו מדה שייך הוא לכל הנ"ל — אזי יכול ליפול להקצה השני של גאווה — לרגש של עצבות!

ועל זה אומרים לו שלא יפול רוחו בקרבו — ע"פ המבואר בד"ה כי ישרים דרכי הוי' הנ"ל¹²⁵, ש"אנחנו אע"פ שאין בערכנו להשיג למעלה כמו תנאים ואמוראים", שלימודם הי' באופן שהיו מביטים בשרש החכמה שבתורה כמו שהוא למעלה, ובהתאם לכך היו פוסקים הדין למטה, "מ"מ, בעת שאנו לומדים פשט ההלכות בטעמים שיסדו לנו התנאים ואמוראים .. ה"ז כמו עד"מ הסומא שהולך אחר הרואה וכו' באחירתו בו וכו' כך אנחנו וכו' אין אנו נוטים ימין וכו'".

וכשם שהדברים אמורים בנוגע לפסקי הלכות בתורה באופן המכוון לאמיתתה של תורה, כן הוא גם בנוגע לענין העבודה: אע"פ שמתבוננים ויודעים עד כמה גדול הריחוק שרחוקים מפנימיות התורה, ומרבותינו נשיאינו,

— אדמו"ר מהר"ש¹²⁶ הי' נוהג להצניע את האפיקומן של בניו, ולפעמים גם של האורחים, יחד עם האפיקומן שלו. פעם ביקש א' האורחים (החסיד ר' נחמן) מאדמו"ר מהר"ש שיקח גם את האפיקומן שלו, והשיב לו אדמו"ר מהר"ש: מניין לך שרצוני להעלותך על העגלה שלי?! ... —

מ"מ, כאשר כל אחד יניח את עצמו על הצד, וילמד בשקידה ומסירה ונתינה את המאמרים של הרביים, ויתנהג ע"פ כללי העבודה

(124) ראה תניא רפ"ג.

(125) ראה תו"מ — רשימת היומן ע' קפ.

(126) ביאורו"ז שם כ, סע"ב ואילך.

וש"נ.

שהורו הרביים במאמריהם, מתוך התקשרות אליהם ("זיך אָנהאלטן אין זיי") — "ה"ז כמו עד"מ הסומא שהולך אחר הרואה כו", שאז ילך לבטח דרכו, ויתמיד בהליכתו ("ער וועט גיין און גיין"), עד "יאָק דאָיעדעם דאָ קראַטשאַמקע", והלאה יותר, ויוצאים מהגלות, ונשיאינו בראשנו. [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון אדמו"ר הזקן בן ד' הבבות, ולכפול בבא הרביעית עשר פעמים].

* * *

כב. כ"ק מו"ח אדמו"ר כותב בא' ממכתביו¹²⁷ שאדמו"ר הזקן אמר שה"בגלל המסירת נפש הלזו על תורת החסידות פסקו בבי"ד של מעלה אשר בכל ענין של תורה יראת-שמים ומדות טובות, תהי' יד כל מקושריו והולכי בעקבותיו על העליונה".

ויש לבאר דיוק הלשון "הולכי בעקבותיו", עקב דייקא — שה"עקב" הוא בכלל הגוף (לא כמו שערות שאינם נחשבים בכלל הגוף), ומועיל להגוף, אלא שאין בו חיות כ"כ, כדאיתא באבות דר"נ¹²⁸, אבל, זה גופא היא מעלתו — שאינו סותר לרצון הנפש, כיון שמצד עצמו אין לו חשיבות.

וע"ד מעלת העבד פשוט שמוסר את עצמו לרצון האדון, שיש בזה מעלה לגבי עבודה בשכל והרגש, דאף שהשכל והרגש מסייעים בעבודה, מ"מ, כיון שנרגשת המציאות שלו, הרי זה מבלבל וסותר לעבודה [והיינו, שלא זו בלבד שהשכל מגביל את העבודה שתהי' רק כפי הגבלת השכל, ותו לא, הרי גם העבודה עצמה היא באופן שמעורב בה המציאות שלו, ולכן הרי זה מבלבל וסותר לעבודת האדון], משא"כ עבד פשוט, שכיון שמצד עצמו אינו נחשב כלל, הרי ע"י עבודתו מתעצם הוא עם האדון¹²⁹.

— וזהו גם מה שאומרים ש"גבעוני" שהוא מהול, קשה יותר לגייר מאשר גוי סתם. ועד"ז — בדקות דדקות — אומרים אצל חסידים¹³⁰, ש"חג'ת'ניק" קשה יותר לעשותו חסיד חב"ד מאשר "עולם'שער"...

ועפ"ז יש לבאר הדיוק "הולכי בעקבותיו":

ידע איניש בנפשי שאינו שייך לענינים נעלים, והוא בבחי' עקב, עד לבחי' עקביים דעקביים. וכיון שכן יכול ליפול ברוחו.

127) ראה המשך תרס"ו ע' שי ואילך.

128) ספל"א. וראה נזיר נא, א ובתוס' ועוד.

129) ראה גם תו"מ ח"ג ע' 273 הערה 130

130) ראה גם תו"מ ח"ג ע' 273 הערה 141.

ועל זה אומרים לו — נוסף על האמור לעיל ש"ה"ז כמו עד"מ הסומא שהולך אחר הרואה כו" — שיש מעלה יתירה בהעקב, שכיון שמצד עצמו אין בו חשיבות, אינו סותר לרצון האדון, ומתעצם עמו כו'. והובטחנו שכאשר נלכה בעקבותיו, תהי' העבודה בהצלחה, ונזכה לקיום היעוד¹³¹ "והיתה לה' המלוכה", ובאופן ד"קרובה ישועתי לבוא"¹³², בפועל ממש, למטה מעשרה טפחים, במהרה בימינו. [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן "כי בשמחה תצאו"].

* * *

כג. כ"ק מו"ח אדמו"ר הי' נוהג לאחל בי"ט כסלו — וכן כתב בסיום וחותם ה"מורה-שיעור" דלימוד ספר התניא — "לשנה טובה בלימוד החסידות ודרכי החסידות תכתבו ותחתמו".

וכיון שנמצאים כאן תלמידי הישיבה, רבנים, שוחטים, וכן בעלי-בתים — יפרסמו שבי"ט כסלו מתחילה שנה חדשה בלימוד והפצת החסידות, כך שגם אלה שעד עתה לא למדו חסידות, יכולים להתחיל בלימוד החסידות לקראת השנה החדשה.

וע"פ הפסק של אדמו"ר הזקן — שהוא הפוסק האחרון — שההולכים בעקבותיו יצליחו בעבודתם, הרי בודאי שתהי' הצלחה בעבודה דהפצת החסידות. צריכים רק לעשות זאת בשמחה ובהקדם, ואז אתי מר דא מלכא משיחא, במהרה בימינו.

